

UGOVOR IZMEĐU SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE I REPUBLIKE MAKEDONIJE O PROTEZANJU I OPISU DRŽAVNE GRANICE

APSTRAKT: Jugoslovenska republika Makedonija, posle raspada prethodne Jugoslavije, postaje samostalna i nezavisna, najmlađa evropska država. Državne granice spram Bugarske, Grčke i Albanije „nasleđuje” od „prethodne” SFRJ, u okviru teritorije od 25.733 km² i 2.106.664. stanovnika (1994). Međutim, administrativna srpsko-makedonska granična linija, u sklopu srpsko-makedonskih odnosa, postaje otvoreno pitanje od 1992. godine, iako „granice sa Srbijom nisu sporne, a volili bismo i da ih nema” (Kiro Gligorov). Potpisivanjem Sporazuma o regulisanju odnosa i unapređenju saradnje (8. aprila 1996), konstituše se i mešovita diplomatsko-ekspertska komisija za rešavanje otvorenih pitanja oko obeležavanja i opisa granične linije. Posle 14 zasedanja (sa prekidima u radu) uspešno su okončani pregovori, te su 23. februara 2001. godine u Skoplju predsednici SRJ i RM zaključili Ugovor o protezanju i opisu državne granice, koji sadrži i dva priloga: Prilog I – tekstualni opis protezanja državne granice između SRJ i RM i Prilog II – karta R-1:400.000.

Uprkos osporavanja dogovora i zaključenog Ugovora od strane Albanaca (i kosovskih i makedonskih), bilateralni sporazum su priznali svi međunarodni faktori kao validan ugovor dve suverene države – članice OUN. Tako je Ugovor, koji su ratifikovali parlamenti obe države, stupio na snagu 16. juna 2001. godine.

JUGOSLOVENSKO-MAKEDONSKI ODNOSI POVODOM DRŽAVNE GRANICE

Posle Balkanskih ratova, makedonska teritorija, oslobođena od Turaka, podeljena je između Bugarske, Grčke i Srbije. Teritorijalno razgraničenje je izvršeno na Bukureškoj mirovnoj konferenciji 17 (3.VII) – 28. (10.VIII) 1913. godine.¹ Najveći deo makedonske teritorije pripao je Grčkoj – 35.169,2 km² na „kojoj su živele 1.042.029.

¹ Vidi: *Bukureška konferencija*, Protokoli Bukureške konferencije i Ugovor o miru 1913, Beograd 1913, 7 – 73.

duši”.² Bugarskoj je pripala Pirinska Makedonija – 6.798 km² sa 156.458. duša,³ dok je Kraljevini Srbiji pripalo 25.774 km² makedonske teritorije sa 728.286. stanovnika.⁴

Valja istaći, u istorijskom kontekstu, a što ima veći značaj za istoriju makedonske državnosti (današnju teritorijalnu celokupnost makedonske države) činjenice o razgraničenju Srbije, odnosno Kraljevine Jugoslavije sa Bugarskom 1913, odnosno 1919–1922. godine.⁵

Treća etapa u procesu određivanja srpsko-bugarske granice započinje posle Balkanskih ratova 1913. godine. Jedno od najvažnijih pitanja bilo je i teritorijalno razgraničenje između Srbije i Bugarske u Makedoniji. Članom III Ugovora o miru se određuje: „Između Kraljevine Bugarske i Kraljevine Srbije granica će ići saobrazno zapisniku vojnih delegata dodatom protokolu br. 9. od 25. jula – 17. avgusta 1913. g. Bukureške konferencije, onom trasom: Granična linija će poći od vrha Patarice na staroj granici, ići će starom granicom tursko-bugarskom i vododelnicom između Vardara i Strume, izuzimajući gornji deo Strumičke doline koji će ostati na srpskoj teritoriji, izaći će na planinu Belasicu, gde će se spojiti sa granicom grčko-bugarskom. Pojedinačni opis ove granice i njena trasa na karti 1:200.000 Austrijskog generalštaba dodani su uz ovaj član”.⁶

Pitanje o granicama je rešeno „na način da je naša granična linija na istoku postavljena 1833, 1878. i 1913, ispravljena na osnovici etnografskog momenta iz stategijskih obzira. Tim ispravkama koje su u glavnom učinjene na Timoku, u oblasti Caribroda i oblasti Strumice, mi smo dobili izvestan deo teritorije koje su do sada bile pod Kraljevinom Bugarskom”⁷.

Praktično, Međunarodna komisija za razgraničenje povukla je granicu tačno po Nejskom ugovoru o miru, i to od ušća Timoka u Dunav, pa do strumičke doline, gde smo od ugovora odstupili sporazumno sa Bugarskom u toliko, što je selo Gabrinovo ustupljeno Bugarima za selo Bajkovo, koje je po ugovoru pripadalo Bugarskoj, i što smo time ispravili granicu u dolini Strumice” dobivši za nas mali trougao kojim se Bugarska teritorija uvlačila u strumičku dolinu.⁸

Tokom Prvog svetskog rata Bugarska je okupirala tzv. Vardarsku Makedoniju, da bi na Versajskoj mirovnoj konferenciji 1919. odlučeno da ovaj deo makedonske terito-

² L. Mojsov, *Okolu prašanjetu na makedonskoto nacionalno malcinstvo vo Grcija*, Skopje 1954, 276–277. „Prema podacima iz 1896. g. u Egejskoj Makedoniji je živelo 977.489. stanovnika, od čega je na Makedonce dolazilo 25,5%, Turke 24,6%, Grke 23% i na ostale 17%. Prema podacima Karnedžijeve međunarodne komisije iz 1913. na tom području je bilo 1.042.029. stanovnika od kojih je na Makedonce dolazilo 31,6%, na Turke 30,1%, Grčke 22,7%, Jevreje 6,5%, Kucovlahe 4,2%, Rome 2,4%, Albance 1,4% i na ostale 0,77%”. Vidi: *Istorijata na makedonskiot narod*, knj. III, Skopje 1969, 247.

³ D. Mitrev, *Pirinska Makedonija vo borba za nacionalno oslobođuvanje*, Skopje 1950, 176.

⁴ T. Popovski, *Makedonskoto nacionalno malcinstvo vo Bugarija, Grcija i Albanija*, Skopje 1981, 85.

⁵ Vidi: B.Pavlica, *Razgraničenje Jugoslavije s Bugarskom 1919–1922*, Tokovi istorije, 2002, br. 1–2, 7–23.

⁶ *Bukureška konferencija*, protokoli Bukureške konferencije i ugovor o miru 1913, 71.

⁷ Zamenik ministra inostranih dela dr Spalajković predlaže kralju Aleksandru da ukazom uvede u život Nejski ugovor. *Službene novine Kraljevine SHS*, 1920, br. 211a, 2.

⁸ M. Ninčić, *Razgraničenje sa Bugarskom, Spoljna politika Kraljevine SHS 1922–1924*, Beograd 1924, 117.

rije pripadne Kraljevini SHS.⁹ I tokom Drugog svetskog rata, „taj najdragoceniot biser na carskata korona”, najveći deo te teritorije – do tada „Južne Srbije” – ponovo je okupirala Bugarska, da bi posle rata, odlukama AVNOJ-a, formirana NR Makedonija, kao samostalna republika u okviru jugoslovenske federacije.¹⁰ Praktično, administrativna granična linija između NR Srbije i NR Makedonije utvrđena je maja 1945. godine. Granica između Makedonije i Srbije „počinje u blizini Korapskih vrata; pružajući se prema severoistoku, ona seče izvorišni deo Radike i izvorišni deo Vardarove pritoke Mazdrače; zatim ide bilom Šarplanine sve do vrha Ljubotene, prvo u pravcu prema severu, a potom, u severoistočnom smeru. Odatle se spušta ka Žedenskoj klisuri do rudnika Raduše, ostavljajući izvesne njegove pogone na srbijanskoj strani, pa ide na istok ka Kačaničkoj klisuri do Lepenca, a onda uz Lepenac do železničke stanice Đeneral Janković. Od ove stanice koja ostaje u Srbiji granica zahvata ogranke Skopske Crne gore, preseca glavu Binačke Morave, obuhvatajući selo Tanuševce iz sliva Morave, koje od davnine pripada Skopskom srezu, i izbija na Kopiljaču (1490 m), gde se istočno od nje opet uvlači u sliv Morave zbog međa sela Bresta koje se pružaju i s druge strane planinskog bila. Od Crnog vrha (1219 m) spušta se u Preševsko-kumanovsku udolinu, gde seče Konjarsku (Kumanovsku) reku tako da izvorište ove reke ostaje u Srbiji, hvata se potom Kozjaka, gde – pružajući se prema istoku ka bugarskoj granici – seče Pčinju i neke njene leve pritoke...”¹¹

Međutim, već 1946. vlada Srbije, nezadovoljna republičkim granicama, tražila je ispravku srpsko-makedonske granice. Sela nastanjena srpskim življem, „tražila su” da budu pripojena zemlji-matici. U dokumentu „Uz predlog o razgraničenju između NRS i NRM”, koji je donela srpska vlada na čelu sa dr B. Neškovićem, navodi se: „1) Stanovnici sela Nerev svojom predstavkom zavedenom pod br. 1960/47 tražili su da se selo Nerev izdvoji iz sastava NR Makedonije (sreza Krivopalanačkog), i pripoji NR Srbiji (Srezu Pčinjskom); 2) Stanovnici sela Đerman svojom predstavkom navedenom

⁹ Banovine su uvedene Zakonom o nazivu i podeli Kraljevine Jugoslavije od 3. oktobra 1929. Vardarska banovina obuhvatala je prostor Skopske, Vranjske, Bregalničke i Bitoljske oblasti, južni deo Kosovske oblasti, južni deo Niške oblasti (vlasotinački, leskovački i jablanički srez), zapadni deo Zetske oblasti (đakovički srez). Njena ukupna površina iznosila je 38.879 km². (15,6% celokupne državne teritorije)... Na prostoru Vardarske banovine živelo je, prema popisu iz 1931. – 1.574.243 stanovnika. Pravoslavno stanovništvo činilo je 66,1% ukupne populacije, muslimansko 31,7%, rimokatoličko 1,2%, ostalo 1%... Ili, prema podacima popisa iz 1921. na „prostoru buduće vardarske banovine živelo je 1.286.000 stanovnika (11,6% celokupne populacije). Pravoslavni su činili 61,6% stanovništva, muslimani 36,8%, rimokatolici 1%, Jevreji 1,4%. Po maternjem jeziku... podaci pokazuju da je bilo 64,8% stanovništva sa srpskohrvatskim jezikom (tu je uračunat i makedonski jezik kao lokalni dijalekt), 22,5% sa šiptarskim, 10,2% sa turskim, 0,7% sa rumunskim. Cit. po: *Almanah Kraljevine Jugoslavije*, IV jubilarni svezak za 1929–1931, Beograd 1932, 610.; Lj. Dimić, *Vardarska banovina*, u: *Kulturna politika Kraljevine Jugoslavije 1918–1941*, knj. I, Beograd 1997, 92–93.

¹⁰ Dakle, „geografski gledano, pojam Makedonije je širi, ali kada se kaže: Republika Makedonija, onda se sa prefiksom „republika” opredeljuje da se radi o državno-pravnom entitetu. To je država koja ima svoj Ustav i u njemu utvrđene granice”. Intervju K. Gligorova, *Republici, Z. Aćin, Srbi i Makedonci, Republika*, 1996, br. 152, 200.; Vidi i: J. Reuter, *Politik und Wirtschaft in Makedonien, Sudosteuropa*, 1993, N. 2, 95-99.

¹¹ A. Urošević, *Makedonija: Opšti podaci – ime, granice i veličina*, Enciklopedija Jugoslavije, knj. 5, Zagreb, 1962, 623–624.; Vidi: R. Pavić, *Geopolitički problemi međunarodnog položaja makedonskog etnikuma i SR Makedonije, Politička misao*, 1969, br. 4, 566–585.

pod br. 2117/47 tražili su da se selo Đerman izdvoji iz sastava NRM (Sreza Krivopolanačkog) i pripoji NRS (Srezu Pčinjskom); 3) Oblasni narodni odbor Autonomne Kosovsko-metohijske oblasti svojim aktom br. 1482 od 15. juna 1946. g. tražio je da se izvrši ispravka granice između NRS i NRM prema selima Stančiću, Šašaru, Letnici i Buzoviku, koja pripadaju Srezu gnjilanskom, pošto današnja granica ide neprirodno stranama i potocima, tako da livade i šume pomenutih sela ostaju preko granice, koja prema postojećem stanju u vidu rta ulazi u teritoriju Sreza gnjilanskog. Oblasni NO AKMO je predložio da granica ide prirodnim grebenom od trigonometra 1490 na kotu 1096 kod Toplan Male; 4) U svom referatu Predsedniku Vlade NRS K.br. 317/46, Odeljenje za izgradnju narodne vlasti je istaklo da je potrebno izvršiti ispravku granice između NRS i NRM utoliko što bi sela Magence, Đerman, Nerav, Mežeževo i Ogut trebalo izdvojiti iz sastava NRM i pripojiti NRS. Ovo zbog toga što su navedena sela naseljena srpskim življem, a pored toga i ekonomski su vezana za Trgovište–Bujanovac–Vranje. Što se tiče sela Pelence, Bukovljane, Cvetišnica, Dubočica, Podržkonj, Dubrovnica Luke i Velike Crcorija, predloženo je da kao čisto makedonska sela pripadnu Makedoniji. Sela Žeravina, Karamanca i Goleš, kao čisto bugarska sela pripadala bi NR Srbiji, kojoj i sada pripadaju”.¹²

Na osnovu etničkih, a manjim delom i ekonomskih principa, vlada Srbije je dostavila predlog o izmeni granice sa Makedonijom vladi FNRJ još 1946. godine. U tom dokumentu, pod tačkom „g) Granice prema NR Makedoniji” navodi se: „Granica između NRS i NRM određena po principu geografskom, etničkom i ekonomskom, trebala bi da bude ovakva: počevši od granice prema Albaniji granični stub 24 na planinskom vrhu Šorupa (kota 2105) na severnom delu Koraba, granica ide u pravcu prema severoistoku na Popovu šapku (kota 2080), na kotu 2101 do vrha Gemitaš (kota 2183), dovde na razvodu između Čairske reke na srpskoj i Štirovičke reke u slivu Radike na makedonskoj strani: od Gemitaša granica ide vijugavo u pravcu ka istoku na kotu 2156, kotu 1997, na Golem Kamen (kota 2305), na Šutman (kota 2132), do kote 2629 gde dostiže bilo Šar planine na grebenu Rudoke, vodeći je dovde razvođem između Resteličke i Brodske (Leve) reke na srpskoj strani i potoka Crni kamen u slivu Radike i reke Mozdrače u slivu Vardara na makedonskoj strani; od kote 2629 granica vodi glavnim pravcem ka severu na kotu 2542, gde ostavlja grebene Rudoke planine, odatle nastavlja glavnim grebenom Šar-planine vodeći na kotu 2410, na niži vrh Čugričevo ispod kote 2533, na kotu 2595, na kotu 2610, na kotu 2332, na kotu 2365, na kotu 3212, na kotu 2411, na kotu 2467, na kotu 2494, na kotu 2478, na kotu 2473, do vrha Kara Nikola (kota 2408), vodeći dovde razvođem između izvornih krakova Brodske reke i izvornih krakova Plavske reke na srpskoj strani i Tetovske reke i drugih levih pritoka Vardara na makedonskoj strani, od vrha Kara Nikole (kota 2408), granica vodi pravcem ka severoistoku glavnim grebenom Šar-planine preko ovih vrhova: kota 2106

¹² Uz predlog o razgraničenju između NR Srbije i NR Makedonije, Vlada Srbije tražila je 1946. promenu republičkih granica – prema Hrvatskoj, BiH, Crnoj Gori i Makedoniji, *Nedeljni telegraf*, 16. oktobar 1996, 34.

(gde između poslednja dva vrha kroz prevoj Kara Nikole prolazi put Prizren–Tetovo), Murava, kota 2502, Carevo guvno, kota 2153, vrh Koblica (kota 2526), prevoj na koti 2175 (gde prolazi još jedan planinski put Prizren–Tetovo), kota 2228, kota 2310, Crni vrh (kota 2587), Velika Konjuška, kota 2325, kota 2522, kota 2365, vrh Livadica (kota 2491), vrh Kule (kota 2314), kota 2203, do vrha Ljubotena (kota 2496), vodeći dovde razvođem između sliva Prizrenske Bistrice i izvornih krakova Lepenice na srpskoj strani i levih pritoka Vardara na makedonskoj strani.

Od vrha Ljubotena (kota 2496), gde se završava greben Šar-planine granica silazi na kotu 2220, na kotu 1960, na kotu 1520, na Beli kamen, čijom kosom između sela Jažnice na makedonskoj i sela Globočica na srpskoj strani prelazi na Osoj (kota 1029), čijom kosom i nižim ograncima vodi zapadno od sela Gorance i Krvenik na srpskoj strani, pa preko Zabelja u pravcu istoka, linijom južno od kota 792 (Bela voda) izlazi na reku Lepenac. Odavde granica ide uzvodno rekom Lepenac do utoka bezimenog potoka, južno od General Jankovića odakle ide u pravcu severoistoka vencem istočno od General Jankovića i sela Dimce, izlazi na Gubovačku reku, preko Binjaka (kota 1282) ide na severoistok preko Ključevske reke, i dalje istočno od sela Korbulića, pa između Taniševca na makedonskoj i Mijaka na srpskoj strani, odakle skreće na jugoistok, izlazi na Kopiljaču (kota 1490). Od kote 1490 granica ide na kotu 1222, 1168 (Kolarnica), kota 1018 (presada), na kotu 1219. Od kote 1219 granica ide južno od vrha tromede (kota 1036) ostavljajući severni greben Skopske Crne Gore, granica silazi u Preševsko-kumanovsku udolinu preko Boke, Ferli Kamena i obuhvatajući atar sela Mitrovica izlazi na železničku prugu jugoistočno od Slaništa, ostavljajući ovo mesto van teritorije Narodne Republike Srbije. Ovde granica ide u pravcu severoistoka, preko Ševarina na kotu 743 (Orljak), na kotu 720, na brod Dedovica, istočno od sela Bugarinja i Slavujevaca, zatim preko kote 547 i kose Crni Dag izbija na kotu 702, jugozapadno od Tukašera Rida (kota 807), vodeći dovde razvođem između Preševske Marovice na srpskoj strani i Aljunjske reke u slivu Srednje Pčinje na makedonskoj strani. Od kote 702 granica vodi na jugoistok niz kosu Balvan na kotu 614, odakle skreće na severoistok i ostavljajući atar sela Padinci na makedonskoj strani, izlazi na kotu 895 (Goleme Uši), na krajnjem zapadnom delu grebena planine Kozjak. Od vrha Goleme Uši granica ide na istok grebenom planine Kozjak preko vrha Kitka, na kotu 1284, na kotu 1160, odakle silazi na Malu reku prema selu Šumata Trnica, koje se nalazi na srpskoj strani. Odavde granica ide uzvodno Malom rekom, ostavljajući na makedonskoj strani sela Vukovljane, Cvetišnice i Dobočnicu, i izlazi na kotu 1331. Odavde granica ide na jug između sela German na srpskoj i Orašca na makedonskoj strani i ide dalje na istok na kote 1304, 1388, 1335, i 1333 i 1490 (Bele Buke), 1544 (Konjski Rid), 1465, 1547, 1087 i na kotu 1308, vodeći dovde razvođen između reke Pčinja na srpskoj i Krive reke na makedonskoj strani. Od kote 1308 granice ide u pravcu severa na kote: 1365, 1428, 1402, 1524 (Retke bukve), 1441 i preko Čupinog brda kotama: 1552, 1703, i izlazi na kotu 1507. Od kote 1786 granica ide na jugoistok na kotu 1598 (Samar) pa dalje pravcem zapadno od sela Goleš na srpskoj i V.Cicorije

na makedonskoj strani, preko kote 1190, obuhvatajući atar sela Goleš izlazi na Kitku (kota 1150), odakle ide u pravcu severoistoka na kotu 1056, jugoistočno od sela Žeravina i obuhvatajući atar sela Žeravino izlazi na državnu granicu prema Bugarskoj kod graničnog stuba br. 105. (vidi kartu, prilog br. 7).

Od današnjeg stanja ova granica bi odstupila:

Na sektoru Kumanovo–Skoplje prema selima: Stančiću, Šašara, Letnica i Buzoviku u srezu Gnjilanskom sa razloga što je današnja granica, – koja ide od kote 1490 (Kopljaja) na kotu 1223 a zatim vencem Zdravca silazi na ivicu šume kod sela Šašara, odakle skreće na jugoistok na kotu 1057, 1112, 1178 i izlazi na kotu 1018 (Presada), južno od Toplak Male neprirodna tako da se livade i šume pomenutog sela nalaze na teritoriji Narodne Republike Makedonije koja u vidu repa ulazi na ovom mestu u područje sreza Gnjilanskog (NRS). Zato bi granicu u ovom delu trebalo ispraviti da ide prirodnim grebenom od kote 1490 na kotu 1222, 1168 do kote 1018 kod Tolak Male (vidi kartu, – prilog br. 7). Ovom ispravkom ne bi nijedno naseljeno mesto sa teritorije Narodne Republike Makedonije pripalo Narodnoj Republici Srbiji već bi granica dobila samo svoj prirodni pravac koji se poklapa i sa granicama atara navedenih sela.

Na sektoru kozjačko-đermanskom, što bi sela Maglence, Đerman, Morav, Meževo i Ogut, koja su po jeziku, nošnji i običajima čisto srpska sela, a danas se nalaze na teritoriji Narodne Republike Makedonije, pripala Narodnoj Republici Srbiji. Pored toga ova sela su saobraćajno bolje povezana i u tešnjem su privrednom kontaktu sa Trgovištem (NRS) nego sa sadašnjim sreskim centrom Krivom Palankom u Narodnoj Republici Makedoniji. Stoga bi ova sela trebalo priključiti Narodnoj Republici Srbiji što je želja njihovog stanovništva.¹³

I sa druge strane, istaknuta je potreba o izmeni granične linije. Naime, Vlada NR Makedonije uputila je Vladi FNRJ 31. oktobra 1946. pismo u kome „iznosi mišljenje da se mesni NO Đeneral Janković sa 11 sela.. odvoji od Kosova i Metohije (Kačanički srez) i pripoji NR Makedoniji (Đorčepetrovski srez).. (potom) da se i manastir Prohor Pčinjski odvoji od NR Srbije i pripoji NR Makedoniji – Kozjačkom srezu...”.

U celini, u pismu se navodi:

„Kao sporna pitanja između NR Srbije i NR Makedonije pojavljuju se:

1) Mesni Narodni Odbor General Janković sa 11 sela (Đeneral Janković, Sečište, Pali-Vodenica, Režanci, Goranci, Pustenik, Krvenik, Divoce, Strmnjak, Gurgev-Dol i Mekavci), koji sada pripadaju srezu Kačaničkom – NR Srbija (Kosmet), trebalo bi po mišljenju Vlade NR Makedonije da pripadnu srezu Đorče Petrov – NR Makedonija iz razloga, što su ekonomski povezani sa Skopljem, geografski gravitiraju prema NR Makedoniji, od Skoplja su udaljena oko 20 km a od Prištine 70 km, i što je i želja stanovništva ovih sela da pripadnu NR Makedoniji.

2) Manastir Prohor Pčinjski. Po tvrdjenju Vlade NR Makedonije veći deo zemljišta ovog manastira nalazi se na teritoriji NR Makedonije, a manji deo zemljišta sa manas-

¹³ Uz predlog o razgraničenju između NR Srbije i NR Makedonije, *Nedeljni telegraf*, 23. oktobar 1996, 50–51.

tirom na teritoriji NR Srbije, te bi iz opšte poznatih istoriskih razloga trebalo manastir pripojiti NR Makedoniji.

3) Sela German i Nerav. Po tvrđenju Vlade NR Makedonije, posle razgraničenja, pitanje pripadnosti ovih sela ostalo je otvoreno, mada su privremeno pripala srezu Krivopalanačkom.

Vlada NR Makedonije je mišljenja da bi selo Nerav i polovina sela German (Mahala Krše, Krivi Rid i Šipak) trebalo pripojiti NR Srbiji, a drugu polovinu sela German (Modra Glava, Sredna-Mala i Orašačka-Mala), Krivoj Palanci – NR Makedonija, iz sledećih razloga: a) selo Nerav i polovina sela German su geografski vezani sa Trgovištem, dok ih od Krive Palanke odvaja planinski masiv – neprohodan za vreme zime; b) od Trgovišta su udaljena 2–3 sata, a od Krive Palanke 6–8 sati; c) ekonomski su povezani sa Trgovištem; želja je stanovništva da se pripoje Trgovištu.

4) Državna šuma zv. „Kopljača”, od koje se prema izveštaju Ministarstva šuma NR Srbija 2.138 ha nalazi na teritoriji sreza Žegligovskog (Kumanovo), a 1.245 ha na teritoriji sreza Gnjilanskog. Činjenica, što se ova šuma nalazi i na teritoriji NR Srbije i na teritoriji NR Makedonije, izazvala je sukob po ovom pitanju između jednog i drugog sreza, jer Gnjilanski srez spori srezu Žegligovskom – NR Makedonija, pravo korišćenja ove šume”.¹⁴

I danas, skopska štampa navodi da će makedonska strana da pokrene „i neka pitanja koja se pre svega odnose na delove granične linije, koja ide planinom Kopljača, zatim lokalitetima Čupino brdo i na graničnu tačku između Jugoslavije, Makedonije i Albanije, dodajući da nije samo u pitanju tehnička strana obeležavanja međe, kako često ističu u Makedoniji”.

V. Dimovski, pomoćnik ministra inostranih poslova Republike Makedonije, ističe da je „makedonska platforma za razgovore sa jugoslovenskom stranom ojačana nekim istorijskim i pravnim dokumentima i drugim značajnim materijalima od 1912. g...”¹⁵

Dakle, nepreciznosti oko definisanja jugoslovensko-makedonske granične linije (nekih delova njenog protezanja) aktuelne su i danas, a odnose se na sledeća područja: 1) 7.607. hektara pašnjaka na Šar-planini južno od opštine Dragaš na Kosovu; 2) prostor oko kačaničke cementare „Đeneral Janković”; 3) manastir Prohor Pčinjski sa okolinom; 4) 2.084 hektara šuma na Kopiljači; 5) Čupino brdo, strateški značajan vis između Trgovišta na jugoslovenskoj i Krive Palanke na makedonskoj strani; i 6) na nekim mestima, gde su već obeleženi granični prelazi, učinjena su manja odstupanja, pre svega, sa makedonske strane.

U kontekstu prvog spornog pitanja, reč je o 7.607 ha planinskih pašnjaka u oblasti Gore. Do teritorijalnog sporenja dolazi usled nepreciznog definisanja granične linije od jugoslovensko-makedonsko-albanske tromeđe „do sedla između vrhova Golema

¹⁴ Arhiv Memorijalnog centra „Josip Broz Tito”, V, 5-b/66, Cit. po: M. Zečević – B. Lekić, *Državne granice i unutrašnja teritorijalna podela Jugoslavije*, Beograd 1991, 118–119.

¹⁵ Tanjug: Saopštenje Ministarstva za inostrane poslove u Skoplju, *Politika*, 27. april 2000, 7.

vraca (k. 2582) i Rudoke (k. 2692)". Iako Makedonija i danas koristi šarske pašnjake, koje su po zahtevu makedonske vlade zaposlele trupe mirovnih snaga UN (Unpredep), istorijski i pravni argumenti su na jugoslovenskoj strani. Po kartama i katastarskim dokumentima iz 1928. i 1945. ovaj deo teritorije pripada Srbiji, odnosno Jugoslaviji.¹⁶ Posle Prvog svetskog rata, Vardarskoj banovini su pripadala područja sa obe strane Šar planine, ali posle Drugog svetskog rata, odlukama AVNOJ-a, srez Gora (Dragaš) pripao je Autonomnoj oblasti Kosovo i Metohija.¹⁷

Slično je i pitanje teritorijalnog razgraničenja na Kopiljači. Sporna je teritorija duž dela granice prema Makedoniji na području Kopiljače između srpske opštine Vitina i makedonske opštine Kumanovo. U pitanju je 2.084 hektara šumskog kompleksa duž koga se proteže granična linija, koja nije „utvrđena na terenu, niti je definisana kroz elaborate i drugu tehničku dokumentaciju od 1945. g. do danas”.

Analizirajući sporno granično pitanje u svetlu istorije i prava može se zaključiti sledeće: 1) Još 1928. ovo pitanje je bilo aktuelno između lokalnih organa vlasti dve opštine u Kraljevini SHS. Te godine je izvršeno teritorijalno razgraničenje i utvrđena je administrativna granica tadašnjih opština Vrbovačke (Vitine) i Domanovačke (Kumanovo). Deo granica na području između ove dve opštine proteže se grebenom planine Kopiljača. Opis ovako utvrđene granične linije dat je u Zapisniku o razgraničenju br. 39027 Ministarstva finansija Kraljevine SHS od 9. oktobra 1928. godine; 2) Makedonske aspiracije na šumski kompleks Kopiljače imaju svoju istorijsku dimenziju. Još teritorijalnom podelom Kraljevine SHS 1926. Vardarska banovina je obuhvatala deo Kosova („sve do Prištine i Prizrena”), tako da je kumanovska opština „koristila i upravljala svim šumama na Kopiljači i drugim delovima Kosova”.¹⁸ Do nepoštovanja utvrđene granice iz 1928. dolazi i otuda „što je 1926.g. sačinjen jedinstveni elaborat uređenja šuma na Kopiljači kao jedinstvene celine, koji je kasnije, s makedonske strane, korišćen za određivanje granice pri izradi popisnog katastra (1952) i premera (1970). Najzad, administrativno-teritorijalna granica utvrđena 1928.g. nije tretirana po uređenom elaboratu šuma koji je sačinjen 1926. godine”.¹⁹ Ovo postaje već od maja 1945. godine predmet sporenja između srezova Gnjilane i Kumanovo, odnosno opština Vitina i Kumanovo.

Iako je Republika Makedonija Ustavom prihvatila princip nepovredivosti postojećih državnih granica i praktično prihvatila administrativnu granicu sa Srbijom kao

¹⁶ „Makedonski granični organi i makedonska država sada potpuno bespravno koriste 7.607 hektara, pretežno pašnjaka, koji pripadaju opštini Gora, a odnosi se na teritoriju katastarske opštine Restelica (Šar-planina)..”. T. Stojanović, Razgraničenje SR Jugoslavije sa Makedonijom, *Vojska*, 29. septembar 1994, 9.

¹⁷ „Izgleda da je makedonska strana odustala od svog.. zahteva da joj se dodele i pašnjaci na Šar-planini južno od opštine Dragaš na Kosovu, oko kojih su u vreme SFRJ godinama trajala preganjanja između dve republike..”. Vidi: Izjava dr Srećka Nikolića, naučnog saradnika Geografskog instituta SANU, R. Kovačević, Avnojevska međa je od Dragaša do Dukat-planine, *Politika*, 11. maj 1996, 13.

¹⁸ Iz odgovora Savezne vlade na pitanje saveznog poslanika o „spornom području dela granice prema BJRM na teritoriji Kopiljače”, *Borba*, 9. septembar 1993, 4.

¹⁹ *Isto*, 4.

„faktičko stanje i međudržavnu granicu”,²⁰ u određenim vremenskim razmacima makedonski zvaničnici, potom i pojedina sredstva masovnih komunikacija, iskazuju teritorijalne aspiracije prema manastiru Prohor Pčinjski sa okolinom, pa čak, i širem području: prema opštinama Kačanika, Preševo, Bujanovac, Trgovište.²¹

Međutim, istorijski argumenti ne idu u prilog makedonske strane. Manastir Sv. Prohor Pčinjski sagrađen je po nalogu srpskog kralja Milutina Nemanjića i oduvek je teritorijalno pripadao Srbiji. Činjenica da se makedonska strana poziva samo na istorijski datum: 2. avgust 1944, kada je održano Prvo zasjedanje ASNOM-a, bezrazložno izaziva međusobna sporenja.²²

Generalno, sva „sporna pitanja”, posmatrano u istorijskom i (međunarodno)pravnom kontekstu, moguće je razrešiti između susednih opština, kojima ova područja pripadaju na osnovu katastarskih dokumenata, opisa granice od maja 1945. godine i izrađenih popisnih katastarskih (1952) i premera (1970).²³ Stav međunarodne zajednice da se poštuje princip o nepovredivosti avnojevskih granica između bivših jugoslovenskih

²⁰ „Skopska Nova Makedonija zaključuje da se iza osporavanja makedonske granice „kriju politički i vojni razlozi, poznati samo beogradskom režimu”. Granične provokacije i ekstremne izjave visokih srpskih vojnih ličnosti, kao i provokacije Srpske pravoslavne crkve, samo su „deo mozaika stalnog pritiska, koji zvanična srpska vlast vrši prema Makedoniji u sprezi sa Grčkom”. M. Krstić, Makedonsko-jugoslovenski sporovi, *Politika*, 25. avgust 1994, 7.

²¹ Makedonski državni zvaničnici „pokazuju izvesne apetite prema teritorijama SR Jugoslavije, nabrajajući „sporne teritorije” koje su svojevremeno „nezakonito” pripale susednoj Srbiji, kao što su Prohor Pčinjski.. i opštine Kačanik, Preševo, Bujanovac i Trgovište. Uz to se i navode i stvarno sporne teritorije – pašnjaci na Šar planini, šuma Kopiljača itd” – zaključuje Tih. Stojanović, pukovnik Vojske Jugoslavije i član Komisije za državne granice SMIP. Vidi: T. Stojanović, Razgraničenje SR Jugoslavije sa Makedonijom, *Vojska*, 29. septembar 1994, 9; TV-Skopje je 4. oktobar 1993, posle duže pauze, ponovo emitovalo emisiju u kojoj se grubo svojata manastir Prohor Pčinjski i veliki deo južne Srbije .. Sagovornik u emisiji Stavre Džikov, inače autor knjige čija je teza da je Prohor Pčinjski makedonski manastir, izjavio da su makedonski gradovi i Preševo, Trgovište, Vranje, Kačanik i Bujanovac, koji je nazvao Bujanovo. Džikov je to što je prvo zasjedanje ASNOM-a održano u konacima ovog manastira, nazvao „dokazima” da su manastir i ove teritorije „makedonske”. Vidi: Tanjug: Grubo svojatanje južne Srbije u emisiji TV-Skopje, *Politika*, 5. septembar 1993, 2.; „U Skopju su poslednjih godina izdate knjige u kojima se autori trude da dokažu da su manastir i okolina teritorija – makedonski.. Izdate su čak i mape na kojima se ne samo manastir Prohor Pčinjski, već i gradić Trgovište nalaze unutar makedonskih granica. Matica iseljenika Makedonije izdala je prošle godine kalendar na kome uz sliku manastira stoji objašnjenje da se ovo pravoslavno svetište nalazi u kumanovskom kraju. Povodom 50-godišnjice obeležavanja Prvog zasjedanja Asnoma, 2.VIII ove godine Direkcija PTT u Skoplju izdala je jubilarnu marku na kojoj je prikazan manastir bez naznaka da se ovo svetište nalazi na teritoriji SRJ”. Cit. po: Tanjug – Razgraničenje sa SRJ ponovo aktuelno u Skoplju, Traže se dokazi za „proširivanje”, *Borba*, 24. avgust 1994, 7. „Strani posmatrači u Skoplju svojevremeno su ocenili da je nepostojanje precizno utvrđene administrativne granice između Srbije i Makedonije bilo jedan od osnovnih povoda da makedonski državni vrh zatraži da se oružane snage UN rasporede duž severne granice, a u tom kontekstu i trupe SAD”. Tanjug: Ponovo aktuelno pitanje makedonsko-jugoslovenske granice, Skoplje hoće više, *Politika*, 24. avgust 1994, 7.

²² „Sobranje SR Makedonije uputilo je Skupštini Srbije protest zbog uklanjanja muzejskih eksponata iz Spomen-muzeja Prvog zasjedanja ASNOM-a u konacima manastira Sv. Prohor Pčinjski. Ekspoziti su kasnije vraćeni, što je Sobranje primilo sa olakšanjem..”. Tanjug: Pismo Sobraanja SRM Skupštini Srbije, *Politika*, 27. januar 1991, 13. Tek „posle 7 godina prekida otvorene kapije za makedonsku delegaciju”.. na čijem je čelu bio Blagoje Hadžijeski, ministar spoljnih poslova Makedonije. Cit. po: S.Veljčković, U Prohoru Pčinjskom obeležena godišnjica ASNOM-a – Proslava ilindena zblížila Jugoslaviju i Makedoniju, *Politika*, 3. avgust 1997, 7.

²³ „Naše granične jedinice su do kraja jula 1992.g. zaposlele administrativnu granicu između SRJ i BJRM. Tom prilikom Vojska SRJ je poštovala mede katastarskih opština koje pripadaju SRJ. Međutim, u zaposedanju administrativne granice makedonska strana je, očito, ušla i na teritorije koje joj po svim poznatim činjenicama ne pripadaju” T.Stojanović, Razgraničenje SR Jugoslavije sa Makedonijom, *Vojska*, 29. septembar 1994, 9.

republika biće presudan u njihovom teritorijalnom razgraničenju, obeležavanju i opisu granične linije.

Načelne stavove o granicama prema susednim državama Republika Makedonija je iznela pred Arbitražnom komisijom EZ: „c) „Na pitanje da li je Makedonija spremna da se odrekne izmene svojih granica primenom sile: Da „republika poštuje nepovredivost teritorijalnih granica koje se mogu menjati samo miroljubivim sredstvima i putem zajedničkih dogovora.

Skupština RM je u Deklaraciji od 17.XII 1991. g. potvrdila da RM, striktno poštujući načelo nepovredivosti granica kao garantiju mira i bezbednosti u regionu, i, uopšte, manifestuje svoju politiku, a to je da nema i da ne izražava teritorijalne pretenzije prema bilo kojoj susednoj zemlji (član 4).. 4. Skupština RM je 6. januara 1992.g. revidirala Ustav od 17.XI 1991.g. usvojivši sledeći ustavni zakon: .. 1. RM nema nikakve teritorijalne pretenzije prema susednim državama; 2. Granice RM moći će da se menjaju samo u skladu sa Ustavom, na osnovu sporazuma država i opšte prihvaćenih pravila međunarodnog prava...”.²⁴

Još u septembru 1991. makedonski predsednik K. Gligorov konstatuje: „Mi smatramo velikim činom to što je srpski narod 1944. g. na zasedanju ASNOM-a priznao Makedoniju i makedonski narod. Granice sa srpskim narodom nisu sporne, a voleli bismo i da ih nema”.²⁵ K. Gligorov, u intervjuu nemačkom časopisu *Südosteuropa*, navodi: „Mi nemamo teritorijalne sporove sa Jugoslavijom, mi nismo učestvovali u ratu...”.²⁶

S druge, pak, strane, „poznato je da Savezna Republika Jugoslavija nema teritorijalnih pretenzija ni prema jednom susedu”.²⁷ Shodno tome, ni prema novom, južnom susedu, Republici Makedoniji.

Iako zvanični predstavnici dve države ističu da „nema spornih pitanja”, u odnosima povodom državne granice ipak postoje otvorena pitanja. Štaviše, od raspada prethodne Jugoslavije pa do danas ovo postaje aktuelno i akutno pitanje makedonsko-jugoslovenskih odnosa. Jer, na graničnoj liniji sa Makedonijom dolazi do oružanih incidenata, naročito posle izbijanja kosovske krize. U avgustu 1994. dogodila su se dva granična incidenta sa tragičnim posledicama. Dva jugoslovenska državljanina su ubijena, a jedan ranjen „od strane graničarske patrole BJR Makedonije”.²⁸ U saopštenju jugoslovenskog MIP-a, povodom eskalacije incidenta na granici sa Makedonijom, navodi se: „SMIP najenergičnije osuđuje teške i tragične incidente od 20. i 29. avgusta

²⁴ Iz izveštaja Arbitražne komisije EZ: Mišljenje br. 6 – O priznanju Makedonije, *Jugoslovenski pregled*, 1992, sv. 1, 11–112.

²⁵ Konferencija za štampu K. Gligorova u Beogradu – Granice sa Srbijom nisu sporne, *Politika*, 3. septembar 1991, 6.

²⁶ J. Reuter, Interview mit dem Präsident der Republik Makedonien Kiro Gligorov, (Dokumentation), *Südosteuropa*, 1995, N. 8, S. 511.

²⁷ Izjava P. Bulatovića, saveznog ministra za odbranu SRJ, *Politika*, 13. jun 1994, 9.

²⁸ T. Stojanović, Tragom saopštenja MIP-a SRJ – Opasni scenario za granične incidente, *Vojska*, 15. septembar 1994, 8.

u kojima su izgubili živote jugoslovenski građani N. Martinović iz Peći i G. Stevanović iz Leskovca. SMIP upozorava da se ubistva nenaoružanih civila, građana SRJ, od strane pripadnika vlasti BJRM, ne mogu ničim opravdati, da predstavljaju opasnu eskalaciju pogrešne politike i udarac naporima za normalizaciju odnosa.

Izazivanjem ovakvih opasnih graničnih incidenata i provokacija, BJRM nastoji da skrene pažnju međunarodne javnosti na izmišljenu opasnost sa severa, da opravda prisustvo stranih trupa na svojoj teritoriji i da iznudi ukidanje embarga na uvoz oružja. Svu odgovornost za smrt dva i ranjavanje jednog jugoslovenskog državljanina snose isključivo vlasti BJRM.

Polazeći od principijelnog opredeljenja za normalizaciju odnosa sa BJRM i uspostavu pokidanih tokova, SR Jugoslavija s pravom očekuje od BJRM da napusti politiku provokacija, preduzme neophodne mere za sprečavanje graničnih incidenata, obezbedi normalni režim u pograničnom području i kazni odgovorne za tragične posledice”.²⁹

Međutim, i narednih godina dolazi do incidenata i to zbog ilegalnog prelaska albanskih oružanih grupa.³⁰ Samo tokom 1995. „Makedonski graničari su izazvali sedam incidenata. Evidentirano je i to da su snage Unpredep-a počinile 18 graničnih prekršaja, najčešće povreda našeg vazdušnog prostora i naše teritorije. Sprečeno je nekoliko hiljada pokušaja ilegalnog prelaženja administrativne granice, najčešće zbog šverca”.³¹

Valja istaći da je u BJRM, odlukom Saveta bezbednosti od 12. decembra 1992, upućeno 700 vojnika UN, 35 vojnih posmatrača i 26 pripadnika civilne policije. Plavi šlemovi su upućeni na zahtev makedonske vlade zbog „zabrinutosti.. od podrivanja stabilnosti BJRM i ugrožavanja njenog teritorijalnog integriteta..”. Makedonski predstavnik iznosi „uveravanja” da postoje „teritorijalne pretenzije od strane SR Jugoslavije, kao i od Albanije”. Otuda, bataljon Unprofora ima „kao osnovni zadatak, da posmatra situaciju, o svemu izveštava generalnog sekretara i, posebno, pomaže makedonskim vlastima kontrolisanje granice”.³²

Kasnije, Unprofor je zamenjen jedinicama Unpredepa, da bi krajem 1998, vlada RM dozvolila stacioniranje vojnih jedinica NATO-pakta na svojoj teritoriji. Lociranje komandnog štaba NATO na teritoriji „suverene, samostalne i nezavisne Republike

²⁹ Tanjug: Ubistva nenaoružanih civila se ne mogu ničim opravdati, *Borba*, 31. avgust 1994, 7.

³⁰ Ministarstvo za odbranu na RM i Unpredep – Nema informacij za incidentot, *Večer*, 8. jun 1998, 4; T. Stanković, Vojskata spreči upadi na teroristi od Albanija i od Makedonija, *Nova Makedonija*, 5. jun 1998, 8; Prethodnih godina: prvi oružani granični incident zbio se 8. oktobar 1992. u rejonu karaule Šašare, kod mesta Dva groba, usled ilegalnog prelaska makedonskih Albanaca i seče šume.. u samom graničnom pojasu SRJ” Tanjug: Saopštenje Vojske SRJ o incidentu na jugoslovensko-makedonskoj granici, *Borba*, 10–11. oktobar 1992.

³¹ T. Stojanović, Obezbedenje i održavanje jugoslovenskih međa – Graničari odolevaju izazovima, *Vojska*, 9. novembar 1995, 7.

³² Tanjug: Svet bezbednosti sinoć odlučio – Plavi šlemovi u Makedoniji, *Politika*, 12. decembar 1992, 1. i 2.; D.P., Odluka SB o slanju plavih šlemova u Makedoniju – Strepnja od širenja sukoba na Balkanu, *Politika*, 13. decembar 1992, 3; Z. Isaković, Položaj Makedonije u balkanskom okruženju, *Međunarodna politika*, 1994, br. 1024, 34–36.

Makedonije” pravdano se potrebom brze intervencije „ako na Kosmetu bude ugrožena Misija OEBS-a”.³³

Sredinom marta 1999. premijer Lj. Georgijevski izjavljuje da je u RM stacionirano 12.000 vojnika zapadne alijanse. Praktično, dozvolava o stacioniranju stranih vojnih efektiv, radi brzih vojnih akcija u susjednoj državi – SR Jugoslaviji, predstavlja, bez sumnje, agresivan akt Republike Makedonije. „Za SR Jugoslaviju je nerazumljivo da jedna prijateljska zemlja dozvoli zloupotrebu i korišćenje svoje teritorije za vojne akcije protiv druge prijateljske susjedne zemlje” – navodi se u energičnom protestu saveznog ministra za inostrane poslove SRJ.³⁴

Povodom pitanja protezanja zajedničke državne granice, još aprila 1996, na osnovu čl. 2 Sporazuma o regulisanju odnosa i unapređenju saradnje Savezne Republike Jugoslavije i Republike Makedonije, formirana je zajednička diplomatsko-ekspertska komisija, s ciljem da pripremi predlog sporazuma u kome će biti tekstualno opisano protezanje jugoslovensko-makedonske državne granice, sa geografskim kartama na kojima će biti ucrtana zajednička državna granica.³⁵

Iako se do oktobra 1998. mešovita komisija sastala osam puta, ipak svoj zadatak nije ispunila. Potom, do oktobra 1999, usled poznatih događaja, komisija nije održala nijedan sastanak. S makedonske strane se stalno inicira potreba ubrzanja rada na obeležavanju granice sa Jugoslavijom. Odgovornost za odugovlačenje u rešavanju ovog pitanja pripisuje se Beogradu.³⁶ Čak se iznose i predlozi o njenoj „internacionalizaciji”. U tom kontekstu je i odluka makedonske vlade o određivanju novog pregovaračkog tima, u okviru zajedničke komisije „za utvrđivanje, opis i obeležavanje” granice.³⁷

Pozivajući se na izvore makedonskog Ministarstva inostranih poslova, D. Ilkova-Bošković navodi da Republika Makedonija „izražava izuzetnu spremnost da se primene jača politička sredstva i mehanizmi na međunarodnom nivou, sa ciljem da se SR Jugoslavija konačno natera da sistematski počne da radi na problemu obeležavanja linije protezanja međunarodno priznatih granica između dva suseda. Kao punopravni član OEBS-a možemo da iskoristimo pravo veta, odnosno da negativnim glasom

³³ Vidi: Z. Isaković, *Međunarodni položaj Makedonije*, Zbornik: Savremeni procesi i odnosi na Balkanu, Beograd 1997, 380-381.

³⁴ Vidi: Demarš otpravniku poslova ambasade RM u Beogradu, *Med. politika*, 1998, br. 1074, 23.

³⁵ *Službeni list SR Jugoslavije – Međunarodni ugovori*, 1996, br. 1, 3.

³⁶ *Nova Makedonija*: „Posle raspada Jugoslavije, osamostaljena RM je predložila Vladi SRJ da se formira međudržavna komisija kako bi se preciznije definisala postojeća granična linija, posebno granične kote na tromedi Makedonije, Albanije i Jugoslavije, konkretnije na Šarplanini i terenu oko manastira Prohor Pčinjski. Vlada SRJ nije odgovorila na makedonski predlog, ali je ovih dana, kako se naglašava, usledila izjava člana jugoslovenske državne komisije, pukovnika T. Stojanovića „da Jugoslavija ima najveće granične sporove sa Makedonijom”. Cit. po: M. Krstić, *Makedonsko-jugoslovenski sporovi*, Medijsko povampiranje „opasnosti sa severa”, *Politika*, 25. avgust 1994, 7.

³⁷ „Pregovaračkom ekipom rukovodiće pomoćnik ministra za inostrane poslove Viktor Dimovski, umesto Dimitra Stojanovskog. Očekuje se da će, posle obnavljanja pregovaračkog tima, makedonska strana zakažati sednicu diplomatsko-ekspertske komisije, koja se nije sastajala godinu dana”. Tanjug: Odluka makedonske vlade – Novi tim za obeležavanje granica sa Jugoslavijom, *Politika*, 9. oktobar 1999, 7.

sprečimo prijem SRJ u ovu eminentnu evropsku organizaciju u čije članstvo Beograd očajnički želi da uđe. Kako je ovo pitanje sopstvenih interesa, obeležavanje granične linije je od vitalnog nacionalnog i državnog značaja, posezanje za ovakvim merama je iznuđeno... (jer) proces razgraničavanja, iako započet pre više od dve godine nikako ne mrdna od startne pozicije. U međuvremenu, verovali ili ne, izgrađen je jugoslovenski stav da između dve zemlje postoji „administrativna”, a ne državna granica... Čini se da SRJ u RM ne gleda suverenu, nezavisnu zemlju, budući, da njezina optičko-politička dioptrija „minuva niz periodot” između dva svetskog rata, gledajući u našoj zemlji „vardarsku banovinu” ... I na kraju, konstatuje D. Ilkova-Bošković, „makedonsko-jugoslovenski problem oko granice je suštinski, veliki i – istinski”.³⁸

U knjizi: *Granicite na Republika Makedonija*, dr. J. Talevski daje i „makedonski opis” granice sa SR Jugoslavijom: „Makedonsko-jugoslovenska granica na zapadu počinje od graničnog kamena D-24 na makedonsko-albanskoj granici, koji je postavljen na vrh Šerupa (tt 2092) i predstavlja tromedju između RM, RA i SRJ i produžava na istok preko Šar-planine, odnosno preko delova njenih visokih vrhova: Popova šapka (2075); Mala vraca (tt 2536); Golema vraca (tt 2582); Rudoka (tt 2629); Trpeznica (tt 2610); Maja (2493); Vrtop (3555); Crni vrh (tt 2585); Peskovi (2580); Rafša (2454); Livadica (tt 2493); Kućinogledski vrh (tt 2524) i Ljuboten (tt 2498).

Od Ljubotene granična linija se spušta do kačaničke klisure, gde je seče reka Lepenec, a potom izlazi kod Skopske crne gore i preko Kopiljače i Crnog vrha se spušta na Kumanovsko-preševski prevoz gde seče gornji tok Kumanovske reke. Potom izlazi na planinu Ruen koju preseca u srednjem delu, odatle u blizini manastira Sveti Prohor Pčinjski se spušta u dolinu reke Pčinje.

Od Pčenje granica se produžava delimično preko grebena i severne padine planine Kozjak, a potom preko planine German do graničnog kamena broj 106 na makedonsko-bugarskoj granici koji je postavljen u rejonu m.n. Gradište i predstavlja tromedju između Makedonije, Jugoslavije i Bugarske”.

Kratkim opisom protezanja makedonsko-jugoslovenske državne granice J. Talevski je zahvatio i izvesne delove teritorije SR Jugoslavije (Srbije). Pre svega, područje Šar-planine, ali i u „područjima graničnog prelaza Đeneral Janković – Dolno Blace,³⁹ u potezu kod sela Dimce, na Kopiljači, potezu sela Donji Zlokučani, na graničnom prelazu Preševo, Tabanovce, u potezu Jame, potezu Goleme uši, prisvojio je atar zaseoka Ratkovicu u celini..”⁴⁰

Iz svega navedenog može se zaključiti da je pitanje državne granice najznačajnije pitanje jugoslovensko-makedonskih odnosa. Po završetku Drugog svetskog rata, u odnosima NRS i NRM postaje aktuelno pitanje protezanja administrativne granice na

³⁸ D. Ilkova-Bošković, (Ne)crtanjeto na granicata megu Republika Makedonija i SR Jugoslavija vo kontekstot na kosovskata kriza – Belgrad nema ni namera da se razgraničuva, *Večer*, 8. jun 1998, 3–4.

³⁹ T. Stojanović, Razgraničenje SR Jugoslavije sa Makedonijom, *Vojska*, 29. septembar 1994, 9; R. Kovačević, Avnojevska meda je od Dragaša do Dukat-planine, *Politika*, 11. maj 1996, 13.; G. Dorić, Spor na Kopiljači, *Politika ekspres*, 19. mart 1998, 5. Vidi i: N. Dobrković, Makedonsko-jugoslovenski odnosi: razlaz, susedstvo, saradnja, *Međunarodni problemi*, 1996, br. 4, 508–510.

Šar-planini i Kopiljači. Tadašnje republičke vlade, pozivajući se na istorijske, etničke i ekonomske argumente ulažu napore radi izmene, već u maju 1945. „administrativno utvrđene”, zajedničke granice. Makedonske aspiracije su usmerene i prema manastiru Prohor Pčinjskom u celom posleratnom periodu, odnosno i po raspadu prethodne Jugoslavije. Obostrano zaposedanje i kontrolisanje granice od strane oružanih snaga dve države, a sa makedonske strane, zaposedanje severne-jugoslovenske granice, trupama Unprofora, odnosno Unpredepa, stacioniranje vojnih trupa NATO-pakta na teritoriji RM (među njima i jedinica SAD),⁴¹ izbijanje kosovske krize, ilegalni prelasci Albanaca i krijumčarenja oružja, oružani granični incidenti, višegodišnji bezuspešan rad zajedničke diplomatsko-ekspertske komisije u obeležavanju granične linije, prihvatanje, odnosno neprihvatanje administrativne granice kao međudržavne, međunarodno priznate granice sve to faktički potvrđuju. U makedonskom Ministarstvu za inostrane poslove danas je saopšteno da će diplomatsko-ekspertski timovi Makedonije i Jugoslavije 11. maja u Skoplju nastaviti razgovore o obeležavanju granice između dve države, uz napomenu da će tom prilikom biti utvrđena samo nova dinamika dijaloga.

„Novi šef pregovaračkog tima Makedonije, pomoćnik ministra za inostrane poslove Viktor Dimovski, obavestio je domaće novinare da je vlada u Skoplju utvrdila platformu za razgovore, u kojoj je jasno istaknut stav ove države da je saglasna sa odredbama Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti prema kojima je Kosmet sastavni deo Jugoslavije.

Makedonska strana ... neće da pokreće ni pitanje menjanja teritorijalnog statusa manastira Prohor Pčinjski, koji se sa jugoslovenske strane nalazi u blizini granice, a to se odnosi i na deo granice kod mesta Đeneral Janković.⁴²

⁴⁰ T. Stojanović, Razgraničenje SR Jugoslavije sa Makedonijom, *Vojška*, 29. septembar 1994, 9; G. Dorić, Čiji su sad naši pašnjaci na Šari, *Politika ekspres*, 18. mart 1998, 5; U tom kontekstu treba podsetiti: članom 2. Sporazuma o regulisanju odnosa i unapređenju saradnje od 8. april 1996. određeno je: „Strane će nastojati da jačaju međusobno poverenje, dobru volju i toleranciju i saradivaće u promovisanju mira, dobrosusedstva i stabilnosti u regionu”. *Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*, 1996, br. 1, 3. Vidi i: Jugoslovenski ambasador kod predsednika Makedonije – Dobrosusedstvo podrazumeva nemešanje u unutrašnje stvari, *Politika*, 23. januar 2000, 7.

⁴¹ „Povodom informacije o planovima za razmeštanje jedinica NATO za brze intervencije na teritoriji RM sa mandatom preduzimanja vojnih akcija prema teritoriji SR Jugoslavije, pod izgovorom navodne moguće ugroženosti pripadnika Misije OEBS na Kosovu i Metohiji, ambasador SRJ u RM Zoran Janačković je u ranijim razgovorima sa predstavnicima Republike Makedonije izražavao duboku zabrinutost Savezne Republike Jugoslavije zbog mogućnosti donošenja takve odluke. 15. novembra 1998. je zamenik saveznog ministra za inostrane poslove SR Jugoslavije Zoran Novaković pozvao otpravnika poslova ambasade Republike Makedonije u Beogradu Mileta Krstevskog i uložio mu istim povodom energičan demarš. U demaršu je istaknuto da bi saglasnost Republike Makedonije da sa svoje teritorije odobri bilo kakve vojne akcije protiv Savezne Republike Jugoslavije bila suprotna dugoročnim interesima dve zemlje, dobrosusedstvu i prijateljstvu njihovih naroda, kao i principima Povelje UN, finalnog akta OEBS-a, nemešanja u unutrašnje poslove i poštovanja teritorijalnog integriteta i suvereniteta. Za SR Jugoslaviju bilo bi nerazumljivo da jedna prijateljska zemlja dozvoli zloupotrebu i korišćenje svoje teritorije za vojne akcije protiv druge prijateljske susedne zemlje”. Demarš otpravniku poslova ambasade Republike Makedonije u Beogradu, *Međunarodna politika*, 1998, br. 1074, 23–24. U decembru 1994. potpisan je sporazum o vojnoj saradnji između BJRM i SAD. Vidi: T. Mirković, Vojna doktrina BJRM – Oslonac na „jake saveznike”, *Vojška*, 26. oktobar 1995, 28.

⁴² Tanjug: Saopštenje Ministarstva za inostrane poslove u Skoplju – Nastavak razgovora o makedonsko-jugoslovenskoj granici u maju, *Politika*, 17. maj 2000, 7.

Stoga, paradoksalno je,⁴³ ali može se reći da je zajednička, još definitivno neobeležena jugoslovensko-makedonska granica, u međunarodnopravnom smislu, ipak otvorena, i, relativno gledajući, bezbedna. Preko granične linije, duge 252 kilometra, koju presecaju sedam drumskih i dva železnička granična prelaza i utvrđenih vazdušnih koridora, po osnovu Sporazuma o bezviznom režimu, nesmetano se odvija međunarodni prekogranični saobraćaj (protok putnika i robe), kao i malogranični promet.⁴⁴

Međutim, usled brutalne NATO agresije na SRJ, kojoj su se pridružile i oficijelne vlasti RM, povredena je međusobna granična linija. Na makedonsku teritoriju spuštali su se oštećeni avioni NATO alijanse, čak su „padali i tomahavk projektili”.⁴⁵ Praktično, drumski, železnički i vazdušni prekogranični saobraćaj je prekinut.

Potpisivanjem Rezolucije 1244 SB OUN i Kumanovskog vojno-tehničkog sporazuma – snage Kfora, dolaskom na Kosovo, „dobijaju”, između ostalog, i zadatak da „obezbeđuju makedonsko-jugoslovensku granicu sa kosmetske strane”. Ali, „prema zvaničnim izveštajima makedonskog Ministra odbrane, od početka (2000 g.) (pa) do kraja maja na delu makedonsko-jugoslovenske granice kod Kosmeta za čiju su bezbednost zaduženi pripadnici Kfora, zabeleženo je više od 600 incidenata”. Vinovnici su bili albanski teroristi „koji su sa Kosmeta ilegalno hteli da uđu u Makedoniju, švercujući oružje i drogu...”.⁴⁶ Albanski teroristi su ubili jednog makedonskog graničara, dvojicu ranili, a četvoricu kidnapovali – razmenivši ih za poznatog albanskog teroristu, prethodno uhapšenog u Skoplju. Otuda, na inicijativu predsednika države formirana je granična brigada armije RM.⁴⁷ Jer, učestali granični incidenti na makedonsko-jugoslovenskoj granici (između albanskih terorista i makedonskih graničara) „utiču na unutrašnju situaciju, odnosno političko-bezbednosno stanje” u ovoj državi.⁴⁸

⁴³ Recimo, 8. maja 1997. konstatuje se, na zasedanju zajedničke diplomatsko-ekspertske komisije, „da su stvoreni uslovi za opis granice”. Tanjug: Jugoslovensko-makedonski pregovori – Stvoreni uslovi za opis granice, *Politika*, 9. maj 1997. Ili, 1. april 2000: „Iz Pentagona najavljeno da nekoliko artiljerijsko-tenkovskih jedinica treba da bude raspoređeno na makedonskoj strani granice prema SR Jugoslaviji”. M. Stančić, Skoplje: Nova američka provokacija u Makedoniji, *Večernje novosti*, 2. april 2000, 10. Prvog maja na vojnom poligonu ARM „Krivolak”, u blizini Negotina počela je višednevna vojna vežba inženjerijskih jedinica, pod nazivom „Kamen temeljac 2000”. „Zajednička vojna vežba treba da ubedi NATO da ova makedonska vlada želi da postane članica severnoatlanskih vojnih struktura u ovom delu Balkana” – izjavio ministar odbrane RM Nikola Kljusev. Cit. po: M. Krstić, Kod Krivolaka počela makedonsko-američka vojna vežba „Kamen temeljac 2000” – Makedonsko približavanje NATO alijansi, *Politika*, 3. jul 2000, 7.

⁴⁴ T. Stojanović, Obezbedenje i održavanje jugoslovenskih međa – Graničari odolevaju izazovima, *Vojnska*, 9. novembar.1995, 6–7; Tanjug: Saopštenje Ministarstva za inostrane poslove u Skoplju, *Politika*, 27. april 2000, 7.

⁴⁵ Tanjug: Makedonski novinari boravili na karaulama – Kfor i dalje obmanjuje Makedoniju, *Politika*, 17. jul 2000, 7.

⁴⁶ M. Krstić, Zvanična potvrda u Skoplju – Postoji dokument o šiptarskoj vojsci u Makedoniji, *Politika*, 17. jul 2000, 7.

⁴⁷ O pisanju skopske štampe, vidi: M. Stančić, Skoplje: Incidenti s teroristima OVK digli na noge makedonske vlasti – Pojačanje na granici, *Večernje novosti*, 13. jul 2000, 8.

⁴⁸ Samo od sredine 2000. do kraja februara 2001. na makedonsko-jugoslovenskoj granici „u potezu Kosova” bilo je 667 graničnih incidenata. Vidi: Ulf Brunnbauer, Historischer Kompromiss oder Bürgerkrieg? Makedonien sucht Antworten auf den albanischen Extremismus, *Sudosteuropa* 50, (2001), 4-6, 169.

Albansko osporavanje državne granice

Po okončanju 14. zasedanja mešovite diplomatsko-eksperske komisije, kada je obelodanjeno da je, najzad, postignut dogovor o protezanju i opisu državne granice, lideri (i kosovskih i makedonskih) Albanaca izjavljuju da „ne priznaju makedonsko-jugoslovensku državnu granicu”, zapravo, njen „sporan deo prema Kosmetu”. Potom, „događa se albanski narod” – demonstracije nekoliko stotina Albanaca u Vitini, koji protestuju protiv dogovora.⁴⁹

Posle potpisivanja Ugovora o protezanju i opisu državne granice između SRJ i RM u Skoplju 23. februara 2001, J. Krasnići ponovo ističe: „Mi nikada nećemo priznati tu granicu. Mi smo Makedoncima drugi sused sa severa”. „Krasnićija su podržali i neki lideri albanskih partija iz Makedonije, „pripretivši” da će „unutrašnje granice Makedonije biti dovedene u pitanje, posle sporazuma sa Jugoslavijom, koji je suprotan interesima Albanaca”.⁵⁰

Slede, u kontekstu albanskog interesa, nepredvidljive izjave zvaničnih vojnih i civilnih predstavnika međunarodnih snaga na Kosovu. Portparol Unmika u Prištini A. Anđeli izjavljuje „da administracija OUN na Kosmetu ne priznaje međudržavni dogovor o granici... jer je pomenuti dogovor „problematičan” dok se prethodno ne utvrdi pravni status Kosova”. Zapovednik mirovnih snaga Kfora, američki general Kejt Huber čak je „zapretio makedonskim vlastima da će još sutra ući na makedonsku teritoriju sa svojim vojnicima ukoliko i dalje makedonske pogranične vlasti onemogućavaju kosmetskim seljacima da ulaze na tlo Makedonije radi obrađivanja svojih njiva”. Po portparolu Unmika, „zaključeni dogovor između SRJ i RM je praktično nevalidan, jer nije bio priznat od UN” (jer), „dosad nismo dobili nikakvo zvanično obaveštenje od Saveta bezbednosti UN o dogovoru za ovu granicu”.⁵¹

Međutim, u vezi sa uticajem spoljnih faktora na makedonsku krizu – osporavanje državne granice makedonski zvaničnici insistiraju na tome da je Kosovo glavni destabilizujući faktor u regionu a samim tim i Makedoniji. Na ministarskom sastanku održanom u Skoplju 5. aprila 2001. godine makedonski predsednik Boris Trajkovski izneo je stav Skoplja da je kriza u Makedoniju došla sa Kosova i da će svaki pokušaj stabilizacije Balkana biti neuspešan ukoliko međunarodna zajednica ne saseče korene

⁴⁹ U časopisu *Fakti* na albanskom jeziku, Jakup Krasnići, potpredsednik Demokratske partije Kosova tvrdi „da narod Kosova, ne priznaje granicu koja se sada dogovora u Skoplju... da su pregovori za 150 kilometara dugu graničnu liniju na kosmetskom delu mede „uzaludni”, jer ih neće priznati tamošnji Šiptari”. Cit. po: Ulf Brunnbaner, *Doch ein historischer Kompromiss? Perspektiven und Probleme der Verfassungsreform in Makedonien*, *Sudosteuropa*, 50, (2001), 7–9, 363.

⁵⁰ Uostalom, postoji „jaka emotivna vezanost za Kosovo” kod makedonskih Albanaca. U izveštaju međunarodnog kriznog štaba od 11. avgusta 1998. navodi se: „Albanci u Makedoniji mogu osećati etničku vezanost za Albaniju, ali je velika emotivna vezanost, ipak, za Kosovo. Za nas je Kosovo kulturna i intelektualna osnova. Pisici, novinari, pedagozi, svi oni su došli sa Kosova; sve što vredi, tamo je. Moramo da branimo Kosovo”. Vidi: Albansko pitanje u Makedoniji: implikacije kosovskog sukoba na međuetničke odnose u Makedoniji. Cit. po: *Izveštaj međunarodnog kriznog štaba od 11. avgusta 1998*, 2.

⁵¹ Cit. po: UNMIK ne priznaje granicu između RM i Jugoslavije – Ishitrene izjave generala Kfora i predstavnika UNMIK-a nisu slučajne, *Politika*, 21. februar 2002, 2.

krize na Kosovu.⁵² Smatra se da je izbijanje oružanih sukoba delom bilo izazvano i potpisivanjem sporazuma o granici između SRJ i Makedonije.⁵³

Prema makedonskim izvorima većinu pripadnika ONA čine kosovski Albanci, dok je samo manji broj onih iz Makedonije koji su za vreme sukoba na Kosovu bili borci „OVK”. Logističku podršku, naoružanje i municiju pripadnici Oslobođilačke narodne armije dobijaju sa Kosova, Albanije i južne Srbije. Međunarodna zajednica je od samog početka krize u Makedoniji svojim stavom ostavila prostor makedonskim vlastima da manipulišu uticajem albanskih političkih lidera i ekstremnih grupa sa Kosova na oružane sukobe. Albanski politički lideri u Makedoniji tvrde da ovakva retorika zapadnih zvaničnika ide na ruku isključivo režimu u Skoplju.

Teza da je nezadovoljstvo (prvenstveno kosovskih) Albanaca definisanjem kosovskog dela međudržavne granice SRJ i Makedonije glavni uzrok oružanih sukoba nije ništa drugo do puka simplifikacija uzroka krize koji su daleko kompleksniji. Pa ipak, ne treba zanemariti činjenicu da su negativne reakcije albanskih političkih partija u Makedoniji i na Kosovu na potpisivanje ovog sporazuma u velikoj meri dodatno radikalizovale situaciju. Isključivanje kosovskih i makedonskih Albanaca iz procesa usaglašavanja kosovskog dela granice Makedonije i SRJ tretira se kao provokacija Kosovu i Albancima uopšte.

Podrška međunarodne zajednice makedonskoj vlasti da „umerenom primenom sile”, u obračunu sa naoružanim albanskim formacijama, očuva suverenitet i teritorijalni integritet zemlje dodatno je radikalizovala obe zajednice. Naoružavanje makedonske vojske od strane pojedinih zapadnih zemalja makedonsko javno mnjenje prihvatilo je kao podršku državi u borbi protiv „terorista”. Nasuprot njima, Albanci su to shvatali kao davanje zelenog svetla makedonskoj vojsci i policiji da u slučaju izbijanja sukoba većih razmera eventualno upotrebi oružje i u borbi protiv civila”.⁵⁴

Međutim, valja podsetiti: još sredinom 2000. godine dr Stefan Troebst, u časopisu *Sudosteuropa-Mitteilungen* (Saopštenja u okviru Pakta stabilnosti jugoistočne Evrope), konstatuje da „priznanje Albanaca da im je Makedonija zajednička država (više) je (nego) čista taktika”. Pri tom citira albanskog pesnika Pascka Vasa – „Religija Albanaca je albanstvo”. Poznata albanska narodna poslovice glasi: „Gde je moć, tu je vera”. Otuda, u poznatim „srazmerama” i različite „verske opredeljenosti” Albanaca.⁵⁵

Još 1919. godine Dragiša Vasić, očevidac tadašnjih ratnih strahota, o karakteru i mentalitetu „Bugara”, „Albanaca”... piše: „Ali u pogledu mentalnom ovi se narodi nisu razumevali. Oni se i nisu mogli razumeti. Jer Bugarin, to je komita. Taktikom

⁵² *Danas*, 6. april 2001; *Novosti*, 6. april 2001.

⁵³ Razgovor predstavnika Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji sa Filipom Petrovskim, predsednikom odbora za spoljnu politiku VMRO/DPMNE, Skoplje, 25. april 2001.

⁵⁴ Makedonski Albanci ne priznaju granicu sa SRJ. Sporazum prema Kosmetu, *Glas*, 26. februar 2001; Dogovor Beograda i Skoplja – pučistički sporazum”, *Ekspres*, 28. februar 2001; „Rugova ne priznaje granicu između Makedonije i SRJ, *Politika*, 6. mart 2001.

⁵⁵ Stefan Troebst, Die Albanische Frage-Entwicklungsszenarien und Steuerungsinstrumente, *Sudosteuropa-Mitteilungen*, 2/2000, 126–127.

komite on se služi u svima prilikama života: komita u borbi, komita u politici, komita u nauci, komita u privatnim odnosima. On sve radi podmuklo i iz zasede. Zaseda to je sav njegov smisao, sva njegova snaga i moć. Mentalitet celog bugarskog naroda to je komitski mentalitet. Bugarin predstavlja zver što se po nuždi privremeno pripitomila; zasad bez uslova za međunarodni i društveni život; bez časti, bez častoljublja, bez smisla za umetničko, za lepo, za ideal; on je nečist, neveran, nezahvalan, uobražen, bezdušan, drzak, drzak, drzak. U poređenju sa Arbanasom, ovaj drugi je beskrajno pošten i human”? „Njegov karakter, to je njegov temperament i ništa više od toga. On se nikad nije trudio da se stvori, da nadmaši instinkte svoje prirode; naprotiv, on se starao da ih razvije i ojača i on se vežbao da otvrdne svoje srce i da ga učini neosetljivim. On se odlikuje jednom specijalnom, animalnom strašću: da uživa i da se naslađuje pri najvećim mukama svoje žrtve”.⁵⁶

Povodom usvajanja Rezolucije u Skupštini Kosova kojom se osporavaju međudržavni sporazum o razgraničenju SR Jugoslavije i Makedonije i Zajednički dokument SRJ – Unmik, Savezno ministarstvo za inostrane poslove (SMIP) ocenilo je da je taj dokument pravno ništavan, budući da je u suprotnosti sa Rezolucijom Saveta bezbednosti 1244, Ustavnim okvirom za Kosovo i Metohiju i stavovima Saveta bezbednosti.

Jugoslovenski SMIP je, takođe, u potpunosti podržao odluku specijalnog predstavnika generalnog sekretara UN Mihaela Štajnera da Rezoluciju kosovske Skupštine proglasi nevažećom. U saopštenju SMIP se navodi: „Savezno ministarstvo za inostrane poslove je u dosadašnjim kontaktima sa Svetom bezbednosti, zemljama članicama UN i Sekretarijatom organizacije, upozoravalo na mogućnost ovakvog delanja privremenih institucija samouprave na Kosovu i Metohiji i pri tom insistiralo da se kršenje Rezolucije 1244 ne sme tolerisati. Odluka Skupštine Kosova dovodi u pitanje autoritet Saveta bezbednosti i Ujedinjenih nacija i zbog toga je Savezno ministarstvo za inostrane poslove naložilo šefu misije SRJ pri UN u Njujorku da zatraži hitno sazivanje vanredne sednice Saveta bezbednosti. Savezno ministarstvo za inostrane poslove smatra da je Rezolucija Skupštine Kosova pravno ništavna, jer je u suprotnosti sa Rezolucijom Saveta bezbednosti 1244, Ustavnim okvirom za Kosovo i Metohiju i stavovima Saveta bezbednosti. Savezno ministarstvo za inostrane poslove u potpunosti podržava odluku specijalnog predstavnika generalnog sekretara UN Mihaela Štajnera da Rezoluciju Skupštine Kosova proglasi nevažećom.

Takođe, SMIP očekuje da će odmah biti otklonjene štetne posledice ove Rezolucije, kao i da će specijalni predstavnik najodlučnije delovati u skladu sa svojim ovlašćenjima kako bi sprečio svaki akt privremenih organa vlasti na Kosovu i Metohiji suprotan Rezoluciji 1244 i Ustavnom okviru. I ovom prilikom, Savezno ministarstvo za inostrane poslove ističe da je Međudržavni sporazum o razgraničenju SR Jugoslavije i Makedonije potpisan od strane dve suverene države, u potpunosti validan, i

⁵⁶ Dragiša Vasić, *Karakter i mentalitet jednog pokolenja*, Novi Sad 1919, 29.

nikako se ne može dovoditi u pitanje. Ovaj sporazum je podržao i Savet bezbednosti svojim saopštenjem od 7. marta 2002. godine. Isto važi i za Zajednički dokument SRJ – Unmik, koji predstavlja osnovu za saradnju u implementaciji Rezolucije 1244”.⁵⁷

Prema tome, polazeći od sporazuma o regulisanju odnosa i unapređenju saradnje (8. april 1996),⁵⁸ a imajući u vidu uzajamno opredeljenje da daju svoj doprinos unapređivanju dobrosusedskih odnosa, bezbednosti, stabilnosti i saradnji na zapadnom Balkanu, u regionu i šire, a savesno ispunjavajući obaveze koje su preuzele u saglasnosti sa Poveljom UN („Naročito imajući u vidu poštovanje principa suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i rešavanja sporova mirnim putem, bez pretnje ili upotrebe sile”) dve države: Savezna Republika Jugoslavija i Republika Makedonija, kao suverene države, članice OUN, potpisuju Ugovor o protezanju i opisu državne granice 23. februara 2001. godine u Skoplju.⁵⁹

UMESTO ZAKLJUČKA

analiza ugovora između SRJ i RM o potezanju i opisu državne granice

Zahvaljujući demokratskim promenama u SRJ i poseti makedonskog predsednika Borisa Trajkovskog Beogradu, krajem prošle godine, ubrzan je rad mešovite diplomatsko-ekspertske komisije. Već 23. februara 2001. u Skoplju je potpisan Ugovor o protezanju i opisu granice između SR Jugoslavije i Republike Makedonije.

Posle pregovora o međusobnoj granici, predsednik jugoslovenskog dela mešovite komisije, pomoćnik SMIP, Rajko Bogojević, naglašava „da je jedino „otvoreno pitanje, koje je postojalo između naše dve susedne, prijateljske zemlje, uspešno okončano, na obostrano zadovoljstvo... Granica je utvrđena po celoj njenoj dužini, ona će, bez sumnje, predstavljati sigurnu liniju koja će zbližavati naša dva naroda, pravu evropsku transparentnu graničnu među...”⁶⁰

Faktički, utvrđen je pravni osnov budućeg razgraničenja dve države – prvo, tzv. delimitacija granične linije u dužini od 260 kilometara (ali koja se, „uz računanje svih krivina i nagiba na teranu.. proteže na oko 330 kilometara”). Državna granična linija sa Makedonijom smatra se topografskom. U do sada ostvarenom procesu razgraničenja, osnovni granični dokument je topografski opis granice između dve susedne granične oznake. Dakle, izvršeno je obeležavanje granične linije i to na „način kada granična

⁵⁷ Tanjug: Savezno ministarstvo inostranih poslova o Rezoluciji Skupštine Kosova – Dokument pravno ništavan, *Danas*, 25–26. maj 2002, 2.

⁵⁸ Sporazum o regulisanju odnosa i unapređenju saradnje između SRJ i RM, *Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*, 1996, br. 1, 3.

⁵⁹ *Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*, 11. maj 2001, br. 1, 27–28.

⁶⁰ Cit. po: M. Krstić, Pregovori okončani posle 14 rundi – Utvrđena granica SRJ–Makedonija, *Politika*, 16. februar 2001, 4.

linija između graničnih oznaka ide vododelnicom, grebenom ili zidom”.⁶¹ U naredne dve godine tek sledi demarkacija – ponovno obeležavanje granične linije. Zapravo, administrativna granična međa između Srbije i Makedonije, uz obostranu saglasnost, shodno priznatim međunarodnopravnim principima, biće samo na nekim tačkama svog protezanja („sa 150 metara sa svake strane”) podložna korekciji (član 5 Ugovora).⁶²

Ali „nema strateških promena” – ističe predsednik makedonskog dela mešovite komisije za razgraničenje Viktor Dimovski. „Granična linija je povučena onuda kuda su vodili prirodni putokazi, što je poznat međunarodni princip, koji se poštuje kad se utvrđuju međudržavne međe. Tako smo postupili i na koti Kodra fura kod Kumanova i u području Krive Palanke, gde su makedonskim građanima kuće na jedva pola kilometara od same granične linije, a imanja u Srbiji. Ovde je granica delila čak i groblja. Da bi stigli do graničnog prelaza, putovali su po 40 kilometara, pa su često graničnu liniju prelazili rizikujući da budu kažnjavani. Vodili smo računa da ljudima olakšamo život. Gotovo da nije bilo problema. Uz obostranu saglasnost i zadovoljstvo granična linija je povučena prilično lako”.⁶³

U kontekstu bilateralnih odnosa povodom državne granice, status manastira Prohor Pčinjski, „koji ostaje deo srpske teritorije”, „ali zbog značaja za makedonsku istoriju i državnost”, biće naknadno regulisan posebnim sporazumom. Njime će biti utvrđeni „modaliteti o obnovi Memorijalnog muzeja, njegovo održavanje i posete od strane građana iz obe zemlje. Na isti način biće tretirana i spomen-obeležja – groblja srpskih ratnika na makedonskoj teritoriji” (član 7 Ugovora).⁶⁴

Povodom donošenja Zakona o ratifikaciji Ugovora o makedonsko-jugoslovenskoj granici u makedonskom Sobraanju, ministar spoljnih poslova RM dr Srđan Kerim je istakao: „Dogovor o granici je rezultat jednog dugogodišnjeg procesa pregovora između RM i SRJ, odražava principijelan napor RM da u potpunosti uredi odnose sa njenim susedima. Ovo, ujedno, jeste značajan čin, kojim se obe prijateljske države opredeljuju da daju doprinos za unapređenje dobrosusedskih odnosa, za bezbednost, stabilnost i saradnju u regionu.. Ovim dogovorom je prevaziđeno poslednje otvoreno pitanje između dve susedne zemlje... Dogovor o međusobnoj granici će, bez sumnje predstavljati i podsticaj razvoju svestranijih odnosa između Makedonije i SRJ”.⁶⁵

„Ovde je bilo najvažnije da su dve strane prihvatile dotadašnju međurepubličku granicu kao osnovu za projekt razgraničenja...

⁶¹ Šire o tome u kontekstu graničnih linija SRJ sa drugim susedima: V. Kaluderović – B. Stevović, *Geodetski radovi na obeležavanju i održavanju državne granice*, Zbornik radova Vojnogografskog instituta, Beograd 1979, 58–59.

⁶² *Ugovor između Savezne Republike Jugoslavije i Republike Makedonije o protezanju i opisu državne granice*, Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori, 11. maj 2001, br. 1, 27–32.

⁶³ Cit. po: R. Kovačević, Posle razgraničenja sa Republikom Makedonijom – Granica suseda dobre volje, *Politika*, 4. mart 2001, 10.

⁶⁴ Cit. po: Posle petogodišnjeg merenja, utvrđena međudržavna granica između Jugoslavije i Makedonije – Nezadovoljni samo Albanci, *Novosti*, 25. februar 2001, 8.

⁶⁵ Cit. po: M. Krstić, Posle duge rasprave u makedonskom parlamentu – Ratifikovan Ugovor o granici između Savezne Republike Jugoslavije i Republike Makedonije, *Politika*, 2. mart 2001, 4.

Vodilo se računa da granična linija ide prirodnim objektima – grebenima planina, tokovima reka i potoka ... Posebno se vodilo računa i o katastarskim parcelama... Bilo je sela sa obe strane, kroz koja je prolazila granica, recimo, u području Trgovišta i Krive Palanke... Zato je glavna ideja bila sledeća: Da se izvede sigurna i stabilna, a istovremeno i transparentna granica, koja će omogućiti slobodan protok ljudi, robe, ideja s jedne strane na drugu stranu... Da bude prohodna za sve osim za kriminal i teroriste”⁶⁶

Određivanje jugoslovensko-makedonske granice, kao složen proces, obuhvata sledeće faze: delimitaciju – utvrđivanje pravnog osnova granice (ugovor koji sadrži granični opis i topografske karte); demarkaciju – povlačenje granice (razgraničenje) na terenu (o čemu se sastavljaju odgovarajući dokumenti – opis granice i kartografski dokumenti) koje vrše mešovite komisije; obeležavanje granice određenim znacima (granične piramide, humke i dr.), „graničnim belezima”.

Prilikom posete makedonskog ministra odbrane Vlade Bučkovskog Beogradu 18. septembra 2001. godine, predsednik SRJ dr Koštunica je naglasio da je „neophodno razdvojiti opravdana zalaganja za zaštitu prava nacionalnih manjina od teritorijalnih pretenzija za zaokruživanje etničkog prostora na Balkanu, kombinovanih sa interesima organizovanog kriminala i terorizma”.

U razgovorima akcent je stavljen na „važnost pronalaženja prave mere između interesa očuvanja državne celine i ostvarivanja prava manjinskih zajednica u budućem ustavu Makedonije za suzbijanje separatizma i bezbednost regiona u celini.

Otuda sagovornici su se saglasili da bi održavanje regionalne konferencije koja bi reafirmisala princip nepovredivosti granica balkanskih, uz istovremeno garantovanje standarda zaštite manjina, značajno doprinelo stabilnosti ovog područja”.⁶⁷

U pismu generalnom sekretaru OUN Kofi Ananu, jugoslovenski predsednik dr Koštunica navodi da su sporazum pozdravili svi međunarodni faktori, uključujući EU, SAD i svi učesnici samita šefova država i vlada zemlja jugoistočne Evrope održanog 23. februara 2001. godine u Skoplju. Izjave lidera albanskih partija „nisu u duhu” principa Završnog akta iz Helsinkija, ni odredaba Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti, kojima se potvrđuje da su Kosovo i Metohija integralni deo SRJ, pošto celokupna međunarodna zajednica smatra da je očuvanje granica u regionu uslov bez koga se ne može jačati mir, bezbednost, poverenje i regionalna stabilnost. „Konačno, mandat UNMIK-a i KFOR-a na Kosovu i Metohiji detaljno je preciziran članovima 9 i 11

⁶⁶ Izjava R. Bogojevića, šefa jugoslovenskog dela mešovite komisije za razgraničenje sa Republikom Makedonijom, cit. po: R. Kovačević, Posle razgraničenja sa Republikom Makedonijom – Granica suseda dobre volje, *Politika*, 4. mart 2001, 10. Vidi: Državna granica između SRJ i RM utvrđena Ugovorom o protezanju i opisu državne granice potpisanim 23. februara 2001. u Skoplju – R- 1:400.000., *Službeni list SRJ* – Međunarodni ugovori, 11. maj 2001, br. 1, 32 (Prilog II). Vidi: Tekstualni opis protezanja državne granice između SR i RM, *Službeni list SRJ* – Međunarodni ugovori, 11. maj 2001, br. 1, 28–31, (Prilog I).

⁶⁷ Tanjug: Predsednik SRJ primio makedonskog ministra odbrane – Protiv terorizma – Koštunica i Bučkovski o situaciji u regionu, *Politika*, 19. oktobar 2001, 2.

Rezolucije 1244. Ti članovi ih ni u kom slučaju ne ovlašćuju da se uopšte ne određuju prema sporazumu koji su sklopile dve suverene članice UN.”⁶⁸

Uostalom, Ugovor između SRJ i RM o protezanju i opisu državne granice, zaključen 23. februara 2001. godine u Skoplju, ratifikovali su parlamenti obe zemlje, te je stupio na snagu 16. juna 2001, a još 16. marta 2001. objavljen je kao dokument Generalne skupštine UN i Saveta bezbednosti UN.

Članovima Ugovora od 5. do 9. se određuje.⁶⁹

Član 5.

Ugovorne strane će formirati zajedničku komisiju u čijoj će nadležnosti biti da, na osnovu tekstualnog opisa protezanja državne granice, izvrši demarkaciju i obeležavanje zajedničke državne granične linije na terenu u roku od dve godine od stupanja na snagu ovog ugovora.

Zajednička komisija će izvršiti demarkaciju i obeležavanje granične linije utvrđene na osnovu člana 3. ovog ugovora i sačiniti graničnu dokumentaciju, u kojoj će biti opisan način obeležavanja zajedničke linije i položaj graničnih belega.

Zajednička komisija će doneti Pravilnik o svom radu, Uputstvo za demarkaciju i obeležavanje državne granice i Tehničko uputstvo za izradu granične dokumentacije.

Granična dokumentacija biće izrađena u dva originalna primerka, po jedan za svaku od ugovornih strana.

Zajednička komisija, prilikom obeležavanja granične linije na terenu, u delu gde je odnos izrađen na osnovu usaglašene dokumentacije, držaće se podataka sadržanih u katastarskim planovima. Ujedno, polazeći od mesnih, geografskih, orografskih i ekonomskih uslova, u celini, imaće mogućnost da, uz uzajamnu saglasnost, napravi nužne i

⁶⁸ Beta: Pismo predsednika Koštunice Kofiju Ananu – Poštovanje granica Jugoslavije i Makedonije, *Politika*, 22. februar 2002, 1.

⁶⁹ „Ugovor je svaki sporazum zaključen između subjekata međunarodnog prava”, (pre svega, suverenih država), s ciljem da se postigne određeno pravno dejstvo. Njime se određuju njihova prava i obaveze, utvrđuju pravila ponašanja na koje se strane ugovornice obavezuju da ih poštuju, ma kakav bio predmet, oblik i naziv usvojen od strane ugovornica. Ugovor je regulisan međunarodnim pravom...”. Cit. po: Stevan Đorđević, Ugovor kao izvor međunarodnog prava, *Međunarodni problemi*, 2001, br. 1–2, 120. U tom smislu su i definicije pojma međunarodnog ugovora kod jugoslovenskih autora: M. Bartoš, *Međunarodno javno pravo*, knj. III, 1958, 88; J. Andrassy, *Međunarodno pravo*, Zagreb 1984, 308; B. Janković, *Međunarodno javno pravo*, Beograd, 1981, 14–15. S. Avramov, *Međunarodno javno pravo*, Beograd 1980, 36. M. Mitić, *Međunarodni ugovori i pravni sistem SFRJ*, Godišnjak IMPP 1981/82, Beograd 1983, 213. i 223–224. B. Pavlica, Bilateralni ugovori kao pravni instrumenti regulisanja međudržavnih odnosa, u: Jugoslovensko-nemački ugovorni odnos 1949–1990, Beograd 1998, 10–17. „Sa stanovišta veze subjektiviteta – ugovorna sposobnost možemo reći da je ugovorna sposobnost i konstitutivni element i kriterijum subjektiviteta. U tom smislu, sposobnost sklapanja ugovora je jedna od bitnih kvalitativnih oznaka subjektiviteta kao što prilikom utvrđivanja da li je izvesni entitet subjekt međunarodnog prava, kao jedan od osnovnih merila uzimamo sposobnost tog entiteta da postane stranka ugovornica”. Cit. po: M. Kreća, *Ugovorna sposobnost država u međunarodnom pravu s posebnim osvrtom na federativne države*, Beograd 1988, 10.

izbalansirane korekcije koje odstupaju od tekstualnog opisa državne granice u dubini od 150 m.

Član 6.

Ugovorne strane će sporazumno regulisati odnose u vezi sa održavanjem, obnavljanjem i obeležavanjem granične linije i graničnih belega, sprečavanjem i rešavanjem graničnih incidenata i regulisanjem malograničnog saobraćaja lica, kao i nesmetanim korišćenjem nepokretnosti koje ostaju sa druge strane granične linije od strane nosilaca stvarnih prava nad njima.

Član 7.

Ugovorne strane će, u vezi sa kulturno-istorijskim spomenicima i spomen-obeležjima na teritoriji dve države – manastir Sveti Prohor Pčinjski, srpska vojnička groblja i dr., zaključiti poseban međudržavni ugovor, kojima će biti utvrđeni modaliteti njihovog obnavljanja, održavanja i nesmetanog pristupa građana dveju zemalja.

Član 8.

Ugovorne strane će se, u skladu sa međunarodnim normama i nacionalnim zakonodavstvom, starati o zaštiti životne sredine i prirode u graničnom području.

Član 9.

Eventualne sporove prilikom tumačenja i primene ovog ugovora rešavaće vlada ugovornih strana diplomatskim putem, odnosno koristeći i druge raspoložive mehanizme međunarodnog prava za rešavanje sporova.

Shodno međunarodnoj praksi, kao i praksi prethodne Jugoslavije o odnosima sa susedima povodom državne granice, sledi zaključivanje niza bilateralnih ugovora s ciljem regulisanja najrazličitijih pitanja: obeležavanje, obnavljanje i održavanje granične linije i graničnih oznaka na jugoslovensko-makedonskoj državnoj granici, određivanje modaliteta oko utvrđivanja i rešavanja graničnih incidenata.

Potom, na osnovu bogate ugovorne prakse ostvaruje se saradnja pograničnih područja i njihovog stanovništva: malogranični promet, malogranični saobraćaj, zdravstvena saradnja, saradnja u oblasti vodoprivrede, elektroprivrede, ribolova u graničnim vodama, veterinarsko-sanitarna kontrola pri uvozu, izvozu i prevozu stoke, zaštita bilja itd.

Nizom sporazuma biće regulisana i pitanja prelaska granice i kretanja u graničnim područjima radi održavanja i obnavljanja graničnih oznaka, zajednička kontrola prelaženja granice i kretanja u graničnim područjima u vodoprivredne svrhe, zajednička

kontrola prelaženja granice u železničkom putničkom saobraćaju, prelaženje granice radi međusobnih poseta pograničnog stanovništva.

Uostalom, državna granica nema samo „funkciju deobe” teritorija dve suverene države, već i „funkciju spajanja” naroda dotičnih država.

Summary

The Contract Between Federal Republic of Yugoslavia and Macedonia Concerning the Borderline with the Description of the Latter

The contentious matter of the borderline (1992-1996) was solved in several parts: diplomatic agreement (the activity of the joint diplomatic-experts' commission), political decisionmaking (eventually only at the end of 2000), and finally, contractual solution on February 23, 2001. A number of „vexed questions” was „solved” through the process of agreement to recognize the former administrative border „as” an international borderline between FR of Yugoslavia and Republic of Macedonia.

The contract on the borderline and its description stipulates that the demarcation and marking of the common state frontier be executed on the spot within two years of its becoming valid (on June 16, 2001). Due to the need to legally regulate the matter of the continuation of the works after this date (June 16, 2003), the delegation of Serbia and Montenegro have handed out to their Macedonian counterpart the draft of an annex of the contract, foreseeing the change of the article 5, so as to abolish the time limit to the demarcation and marking of the borderline. The reasons for this were pointed out already earlier: unsolved status of Kosovo, security of the personnel during the works, funding etc.

Since November 2002 (when the three-borders pyramid was set up at the spot where the borders of FR of Yugoslavia, Republic of Macedonia and Republic of Bulgaria meet) two mixed working groups at the 5th and 6th border section (of which Macedonia was in charge), from the meeting point of borders with Bulgaria to Preševo have been putting up border marks „strictly according to the textual description of the borderline”. Until the end of 2003 the border commission of Serbia and Montenegro has put up 54 main bordermarks and 260 auxiliary ones, whereas the Macedonian commission has put up 41 main and 36 auxiliary bordermarks.

However, „a big problem will arise when one starts marking the border from Preševo to the Albanian border”, i.e. at Kosovo and Metohija. The major problem there

is security of people and goods needed for marking the border. Therefore the diplomacy of Serbia and Montenegro demand that the representatives of the international community the UNMIK and KFOR who are, in accordance with the Security Council Resolution 1244, in charge of controlling and securing safety at that part of the state territory and the state frontier (at Kosovo), should take part in creating a safe environment. It is the vital national interest to finish the process of demarcation and marking of the borderline with Republic of Macedonia before the international community „start” the process of decisionmaking about „the final status of Kosovo.”